

*Чаплінська О.В.,
доцент, к.філос.н., доцент кафедри філософії
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
Україна, м. Житомир*

ДО ПРОБЛЕМИ ANIMAL PHILOSOPHY

Філософська рефлексія світу тварин ситуативно або паралельно з іншою проблематикою оприявнюється у конкретній епістемі, що пояснюється не тільки невизначеністю й розмитістю співвідношення людини і тварини, але й складністю перекладу та етимології відповідних лексем у різних мовах, зокрема, грецької, латинської, німецької та французької (див. [1, с.402-406]). Давньогрецька континуалістська онтологія живого спродукувала троїстий поділ. Аристотелівська ієрархія живого розгортається від найнижчого рівня, тих, чия душа наділена здатністю лише харчуватись і самовідтворюватись (рослини), але не відчувати та рухатись

(анімах «тварини» в нашому сенсі), мислити та говорити (людей). За критерієм спроможність / не спроможність проживати у спільноті громадян маємо поділ звір / людина / бог, де той, хто не здатен в спільноті жити «звір», «страховисько», а той, кому нема потреби у ній жити «бог» [1, с.403]. Дискретна отологія за часів християнства, ґрунтуючись на метафізичному поділі матерія / життя / дух, номінує тварину у статусі живого, але позбавленого душі / духу. З одного боку, середньовічна філософія популяризує створену стоїками ідею про те, що рослини й тварини створені для користі людини, а з іншого - християнський антропоцентризм, легітимуючи домінуючість людини, сприяв ігноруванню настанови піклуватися про тварин. Відтак, найчастіше засадничими для розгортання біному людина / тварина були етичні принципи альтруїзму або ж егоїзму / прагматизму.

Філософська рефлексія щодо тварини кардинально змінюється з усвідомленням людиною відповідальності щодо усього живого і, як наслідок, послаблюється домінуючість над світом тварин. Метафізика М. Хайдеггера сутність світу фіксує через такі тезиси «камінь (матеріальне) без світу (weltlos)», «тварина бідна у світі (weltarm)» і «людина в світі рішень (weltbildend)». У тварині поєднується володіння світом і не-володіння ним, спосіб її буття визначається тим, що вона володіє доступом до-. Сприйняття інших істот тваринами розгортається на засадах «виробництва ефектів присутності», наше спільне буття таке, що ми дозволяємо їй обертатись у нашому світі [3]. Визначений німецьким філософом спосіб буття тварини є деякою формою відкритості, котра однак ніколи не розкриває світ тварини як суще. Її онтологічний статус визначається як відкритість (offen) без розкриття (offenbar). Окреслені М. Хайдеггером ідеї більш ґрунтовно представлені у працях Д. Агамбена, Ж. Дерріди, Ж.-Л. Нансі, М. Кларко, К. Корсард, А. Клері, Е. Левінаса, М. Фуко, що зумовило виникнення самостійної філософської дисципліни - animal philosophy (у дослівному перекладі - філософія тварин, хоча, як зазначає О. Гомілко, «дана проблематика у нас відсутня, а відповідно, і її термінологія» [2, с.262]). Антропологізація тварини помножена на деконструктивський аналіз актуалізували введення поняття, що фіксує специфічні взаємини людини і тварини - «буття з тваринами» (being with animals) (за Ж. Дерріда). Зміна етичних засад у відношенні до тварини, феноменологічний досвід розуміння її як Іншої, а подекуди олюднення (humanisation) тварини стають предметом філософської рефлексії. Право на життя і право не страждати перетворюються на максимум у відношенні людини до тварини.

Література

1. Кассен, Б., ред., 2011, Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. Київ : ДУХ І ЛІТЕРА, Том другий.
2. Гомілко, О., 2013, Світ тварини у сучасному філософському дискурсі: ідентичність та освітні перспективи. Визначальні виміри сучасного філософсько-

антропологічного знання. Зб. наук, праць: Філософсько-антропологічні студії 2013. Київ : Стилюс, с 261-271. [online] Режим доступу : <https://www.filosof.com.ua/Conference/zbirka_2013-1.pdf> [Дата звернення 24 травня 2018]

3. Хайдеггер, М, 2013, Основные понятия метафизики: Мир – Конечность – Одиночество [online] Режим доступу <<https://fil.wikireading.ru/30015>> [Дата звернення 24 травня 2018]

Юшкевич Ю.С.,

кфілос.н., ст. викладач кафедри філософії, історії та політології

Одеського національного економічного університету,

Україна, м. Одеса

ЕКОНОМІКА ТА КУЛЬТУРА АБО ЕКОНОМІКА ЯК КУЛЬТУРА: ДО ПИТАННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У філософсько-економічному дискурсі існують два протилежні підходи - економічний детермінізм та культурний детермінізм - найбільш відомі прихильники яких, зокрема К. Маркс та М Вебер відповідно, займали країні позиції щодо питання конститутивності ролі економіки або культури в прогресивному розвитку суспільства. На думку К. Маркса, культура виникає в процесі економічної діяльності людей, надбудовується над базисом яким виступає економіка, виконує роль служниці. Думка М. Вебера щодо цього питання кардинально відрізняється від попередньої. Він був переконаний в тому, що певна культура, зокрема протестантизм, спираючись на цінності, що виступають її змістом, формує таку мотивацію поведінки, яка спрямовує представників цієї релігійно-культурної спільноти до здійснення економічної діяльності заснованої на ринково-капіталістичних принципах. Саме це, на думку М.Вебера, сприяло становленню капіталістичних виробничих відносин.

Слід зазначити, що проблема взаємодії економіки та культури, зокрема дослідження феномену економічна культура, й досі має фундаментальне значення як в теоретичному, так і в практичному сенсі, особливо в контексті необхідності усунення факторів, що найбільшою мірою обумовлюють кризу сучасної економіки та пошуку шляхів поліпшення економічної ситуації в Україні.

Так, відомі представники сучасної економічної та соціологічної думки, зокрема Д. Норт, наголошують на значному впливі культури на економіку і необхідності, в цьому контексті, створення нового інтегрованого підходу до дослідження економічних процесів, що буде враховувати як економічні, так і соціологічні, політологічні, культурологічні аспекти. На його погляд, пізнавальний процес людини не лише зазнає впливу культури та суспільства,